

LARS BJÖRNELD

Teko-industrin och frihandeln: Kommentar till Bigsten

De teoretiska argumenten för frihandel är visserligen korrekta, skriver Lars Björnelid i polemik med Arne Bigstens ledare "Handelshinder och strukturomvandling" i Ekonomisk Debatt nr 6. Men man bör också beakta den ekonomiska försvarsberedskapen och de sysselsättningseffekter inom en begränsad region som frihandeln i teko-produkter medför.

Den svenska teko-industrin hade sin storhetstid i början av 1950-talet. Sedan dess har antalet sysselsatta stadigt minskat fram till år 1975. Därefter har det varit en dramatisk nedgång.

Denna utveckling har varit ojämnt fördelad i landet. Fram till år 1970 kunde tex antalet sysselsatta i teko-industrin bibehållas intakt i Älvsborgs län medan andra län minskat sin sysselsättning. Detta har medfört att teko-industrins produktion koncentrerats till Älvsborgs län som idag svarar för bortåt hälften av sysselsättningen i branschen.

Den stora koncentrationen till Älvsborgs län gör att branschens problem även är ett regionalpolitiskt problem. Sjuhäradsbygden har tex förlorat 15 000 tekojobb sedan 1970. Sysselsättningsutvecklingen fram till år 1975 kunde kompenseras genom att den offentliga sektorn växte och därigenom sög upp främst de kvinnor som blev arbetslösa. En stor andel utlänningar i branschen har också sysselsatts. I början av 1970-talet utgjorde de utländska medborgarna 12-13

procent av befolkningen i regionen. Under åren 1970-1975 försvann bortåt 5 000 invandrare utan att det satt spår i arbetsmarknadsstatistiken. Den svåra sysselsättningsnedgången inom teko-industrin kompenserades således genom den offentliga sektorns tillväxt samt utflyttning.

Under de senaste åren har sysselsättningsproblemen inte kunna bemästras på samma sätt. Antalet varsel i branschen har fördubblats det senaste året. Ett nytt sätt att till viss del dölja det allvarliga problemet har i likhet med övriga industrin varit korttidsvecka. Detta sätt medför att antalet anställda inte minskar men att produktionen av varor kraftigt minskar.

Det finns i regionen ett överskott på industrivan befolkning (omkring 50 procent arbetar inom industrin) och andelen kvinnliga förvärvsarbetande är hög. Regionen har också ett geografiskt läge med möjligheter att med bil åka tur och retur Köpenhamn och Oslo över dagen samt i övrigt goda flyg- och tågkommunikationer inom och utom landet. Trots att dessa goda förutsättningar för lokalisering är kryddade med regionalpolitiskt stöd, har övriga industrier inte lyckats skapa ersättningsjobb genom utvidgning av befintlig industri.

Det är främst av beredskapsskäl som teko-industrin kan behöva skydd - dvs av samma skäl som vi skyddar jordbruket för att det skall ha en hög självförsörjningsgrad. För teko-industrin är det inte fråga om ett hundraprocentigt skydd utan långt mindre. Riksdagsbeslutet innebär att vi får en inhemsk produktion som motsvarar omkring 30 procent av vårt behov. Beredskapsargumentet anser även frihandelsekonomer värt att beakta.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) som har i uppdrag att följa och

LARS BJÖRNELD är verksam vid
Länsstyrelsen i Älvsborgs län.

vidta åtgärder för vår försörjningsberedskap har i samband med den statliga tekodelegationens arbete belyst detta problem. Tidigare undersökningar som tex "Kläder i kristid" (DsH 1977:1) kom fram till att vår maskinkapacitet är fullt tillräcklig för det behov som riksdagen har fastställt, nämligen tre års avspärrning med viss import och export. Där emot har senare undersökningar visat att det är arbetskraften som är den trånga sektorn. Det är lätt att köra maskiner i flerskift, att ha maskiner i malpåse, att lagra garn och väv osv, men svårt att bemanna maskinerna. En starkt bidragande orsak till detta är att tekniken förändras så snabbt att personalen inte kan köra äldre maskiner. Ett annat skäl har med koncentrationen till Sjuhäradsbygden att göra. Det hade varit lättare att rekrytera arbetskraft till maskinerna om industrin varit någorlunda jämnt fördelad över landet. En fortsatt relativ koncentration och samtidigt krympning av branschen får svåra konsekvenser för försörjningsberedskapen.

Importandelen har ökat kraftigt sedan 1975 med följd att flera delbranscher slagits ut. En delbransch, där vi enligt ÖEF

har ett kontinuerligt behov av nyproduktion under en avspänning, är underkläder vilket knappast tillverkas längre inom landet.

Vår självförsörjningsgrad av kläder ligger för genomsnittet av tekobranchen på omkring 15 procent, vilket är klart lägst i Västvärlden.

Det är mot denna bakgrund som jag tycker att en diskussion om importrestriktioner skall föras. I olika inlägg i nyhetsmedia förs oftast en debatt där total frihandel står mot starka restriktioner (svart mot vitt). Argumenten för frihandel är välkända och i teorin riktiga. Jag anser ändå att det finns starka skäl att diskutera restriktioner till förmån för tekoindustrin.

Att mäta välfärd är i hög grad att jämföra äpplen med päron men då anser jag att man måste väga de samlade effekterna av en industribranschs nedgång, de regional- och arbetsmarknadspolitiska problemen, en försämrad försörjningsberedskap och ställa dessa mot en import som gynnar konsumenter över hela landet samt eventuellt påverkar vår export.